

“De vergeten Amerikanen”

(tekst en foto's Gerrit Kamphuis)

Als je naar de graven van gesneuvelde vliegers in de Tweede Wereldoorlog kijkt in de Gemeente Epe, zou je geneigd zijn te denken dat alleen Engelsen gestorven zijn voor onze vrijheid. Niets is echter minder waar. Alleen al in Vaassen sneuvelden drie Amerikaanse vliegers.

In 1995 bij de viering van 50 jaar bevrijding bracht David Griffin, overlevende van de crash van de Halifax bommenwerper op 23 september 1943 aan de Laan van Fasna (destijds Molenpad) in Vaassen en Alex Goodyer, overlevende van de crash met de Lancansterbommenwerper op 14 september 1942 bij boerderij 't Hinkelt aan de Nijbroekseweg in Emst, een bezoek aan de Gem. Epe. Naar aanleiding van deze gebeurtenis werd in 1997 de Stichting Broken Wings opgericht. Broken Wings beijvert zich om hen, die in de Tweede Wereldoorlog hun leven gaven voor onze vrijheid, te eren en komende generaties te blijven herinneren aan de offers die zij brachten. Dit gebeurt o.a. door contacten te onderhouden met overlevenden of nabestaanden van gesneuvelde vliegers, organiseren van herdenkingen en het geven van gastlessen op scholen. Bij verschillende crashlocaties kwam een herdenkingszuil te staan. Het ging in alle gevallen om bommenwerpers van de Engelse RAF. De omgekomen bemanningsleden liggen begraven op de Algemene Begraafplaats in Vaassen en de Algemene begraafplaats aan de Tongerenseweg In Epe. De Engelse regering liet de gesneuvelde vliegers ter plaatse begraven. De Amerikaanse overheid had een ander beleid. Alle gevallen Amerikanen werden na aanvankelijk plaatselijk begraven te zijn, na de oorlog naar centrale begraafplaatsen in Europa overgebracht en op verzoek van de familie was het zelfs mogelijk om thuis in Amerika begraven te worden.

William Hall, piloot van een Amerikaanse Thunderbolt jager was de eerste Amerikaan die in Vaassen sneuvelde. Op 10 februari 1944 omstreeks 11:30 uur werd Vaassen opgeschrikt door een luchtgevecht en de schrik sloeg menig Vaassenaar om het hart. Meester van Beek van de Christelijke basisschool aan de Kosterstraat zag tijdens het speekwartier het toestel naar beneden komen en sommeerde de leerlingen naar binnen te gaan. Op de Gerhardus Majella school moesten de leerlingen onder de schoolbankjes gaan zitten. Het toestel kwam uiteindelijk achter het station neer, nabij de boerderij van Rutgers (tegenwoordig de wijk Oosterhof). Slechts enkele honderden meters van de Gerhardus Majella school!

Op de crashplaats gevonden mes van 2e Lt. William Hall

Op 22 januari 1945 werd een Amerikaanse B17 bommenwerper in de buurt van Deventer door Duits luchtafweergeschut aangeschoten, de bemanningsleden wisten allen tijdig de bommenwerper te verlaten. De parachute van de bommenrichter Eugene Ozyjowski opende echter niet en hij overleefde de val niet. Hij kwam terecht in een weiland van boer ten Have aan de Gatherweg in Vaassen. De bommenwerper stortte neer in Terwolde. Ten Have bracht het lichaam naar begrafenisondernemer Nijkamp in Vaassen. Onder strikt toezicht van een Duits soldaat onderzocht hij het lichaam van de vlieger. In de

kleding van de vlieger vond hij een bruine portemonnee met daarin wat persoonlijke papieren en een foto met circa 10 jaar oud jongetje met een vrouw. Hoogstwaarschijnlijk was dit een foto van zijn vrouw Edna Pazew en zijn twaalf jaar jongere broer Michael Ozyjowski. Riekie Mulder ten Kate had in april 1947 nog contact met Edna Pazew over deze portemonnee. Nijkamp had deze voor de Duitsers achter gehouden en na de oorlog deze overhandigd aan de Amerikaanse autoriteiten.

Sgt. Eugene Ozyjowski

Alg. begraafplaats Vaassen graven 2^e Lt William Hall en Sgt Eugene Ozyjowski

De derde Amerikaan die in Vaassen sneuvelde was 1^e Luitenant Raymond Hilgenberg. Op 24 februari 1945 was Hilgenberg in zijn P-51 Mustang samen met een andere Mustang, gevlogen door 1^e Luitenant Walter E. Murphy op de terugweg van een escortevlucht van bommenwerpers naar Hamburg. Op 80 kilometer ten oosten van Zwolle werd de motor van het toestel geraakt door Duits luchtafweergeschut. Het verloor al zijn olie en verliest vermogen. Ze besloten samen om niet naar Engeland terug te vliegen maar te proberen om bevrijd gebied in Zuid Nederland te bereiken. Echter na 20 minuten begon er zwarte rook uit de jager van Hilgenberg te komen. Hij moest een noodlanding maken omdat de motor begon over te slaan en het toestel snel hoogte verloor. Het was 13:30 uur toen Hilgenberg het vliegtuig op een hoogte van 60 meter niet meer recht kon houden. Zijn rechtervleugel viel naar beneden en raakte de grond. De vleugel scheurde van het toestel af, de motor vloog weg en de romp brak in tweeën. Murphy bleef nog even rondcirkelen maar kon niets doen. Het toestel van Hilgenberg stortte neer aan de Koninginneweg op het Laar in Vaassen.

1e Lt. Raymond Hilgenberg voor een P-40 Warhawk

Harm Ebink, politieagent te Vaassen, was als één van de eersten bij de crashplaats en probeerde staand op de vleugel de cockpit open te maken. Hij zag een grote bloedende snee boven het oog van de piloot. Even later viel het hoofd voorover en was de piloot dood. Hij zag ook de andere Mustang van Lt. Murphy rondcirkelen. Hij was bang dat de vlieger hem, omdat hij in uniform was, hem voor een Duitser aan zou zien. Hij zette zijn pet af en door zwaaien en handgebaren probeerde hij duidelijk te maken dat hij geen "mof" was.

Wonderwel lukte dit! Frits Derksen haalde met paard en wagen het lichaam van de vlieger, samen

met een Duitse soldaat op, en bracht het stoffelijk overschot van 1^e Lt Raymond Hilgenberg naar de Algemene begraafplaats in Vaassen.

Alle drie de Amerikaanse vliegers werden begraven op de Algemene Begraafplaats in Vaassen.

Op 12 maart 1946 werden de drie vliegers opgegraven door de Amerikaanse Gravendienst en overgebracht de Amerikaanse begraafplaats in Margraten en de Amerikaanse begraafplaats Neuville-en-Condroz in België. Later werden ze alle drie herbegraven in de Verenigde Staten.